

OROSZ-LAPP NYELVMUTATVÁNYOK.

Az eredeti lapp textusok (139—152. ll.) fordítása.¹⁾

Ter-lapp nyelvmutatványok.

A) Lumbovszkból (*Limbés*) (Lásd 139—143. ll.).

1. Egy egér evett kenyeret; a héjat ette, s alakult egy sajka kenyérhéjdarabból. Beleült a sajkába, s a tavon elindult a sajkával. No, vett magához czimborákat is; madárkát, hölgymenyéteket; vett állatokat, kutyákat és rókákat, medvéket meg farkasokat; madarakat vett, sasokat és baglyokat a sajkájába. És [azután] elindult; de a sajkája túlterhelődött, ők felfordultak; úsztak a parthoz, mindnyájan eljutottak a parthoz. — Az egér szitkozódik, hogy az enyém volt a sajka, azt mondja (tkp.: halljad); szerfölött sokan beültetek. (Ők) kezdtek egymással verekedni: állat állatra, madár madárra. Verekedtek három esztendeig. Néhány madár tollatlan lett, az állatok szétszaggatott bőrökkel lettek. Utóljára fázni kezdetek az állatok és a madarak.

2. a) Élt egy házaspár, férj a feleségével. Volt nekik egy leányuk meg egy fiuk. Nap lesz, s ő indul kóborolni, fogni a mi kerül. Feleségének azt mondja, hogy «a folyóba forgácsokat ne hordogass». Egyszer a felesége a folyóba forgácsokat hordogatott. — Hogyan, azt mondja, férjem nem engedi, hogy forgácsokat hordogassak a folyóba? — A folyón fölfelé indultak *csúdok*²⁾ [azt

¹⁾ E fordítás lehetőleg szószerint híven követi az eredetit; a hozzá pótoltt összekötő szók [] zárjelek közé vannak rekesztve.

²⁾ LpOr. *cutte*, lpS. *čude*. E néven a lapp néphagyomány egy ellenséges rabló népet emleget, melynek támadásaitól valaha sokat szenvedhettek. Lindahl szerint a *karjeleh* (azaz *karjalaiah* v. *karélok*) nevezet is fordul elé.

mondva v. gondolva], hogy hiszen «forgácsok vannak, ott lakosok lesznek». Nos, a forgácsok után jöttek, megtalálták a lakosokat. A csúdok jöttek a lapp-házba, s a csúd fejedelem a lapp asszonyt megölelte; kezdtek őrt állani, hogy mikor jön a férje. A férje el is jött az erdőből, s a csúdok őt megkötözték, két kezét hátrafelé, s oda dobták a ház másik felébe. És lefeküdtek. Éj lett. Éjjel a leány ki akart menni; a lapp ember azt mondja, hogy «gyere leánykám, oldd el a kezet (a kezemet, tkp. oldd két helyre). A leányka azt mondja: [majd] [meg] mondom új atyának; a leány nem vágta el [a köteleket]. Ki akart menni a fiacskája; «fiacskám, oldd el a kezemet». Fiacskája elvágta a köteleket, ő fel is kelt, férje, a lapp ember. No, ő felkelt. A csúdok mind alusznak. Tehát vette a csúd fejedelem (tkp. csúd-szarva) kardját és a csúdoknak mind levágta a fejüket. Azután fogta a feleségét, egy fenyűfára feszítette, ugyanarra a leányát is, anyjával együvé; a fiacskáját magához vette, s elindult vele a hová tudott, más helyre. — Vége (szó szerint: no mind).

2. b) Egy öreg ember és egy asszony éltek sokáig; nekik egy fiú[k] született és aztán meg nekik egy leány[uk] született. No, ők éltek sokáig, az örege azt mondja, hogy «ne hordj forgácsokat a folyóba; a forgácsok, azok mennek a folyón lefelé (folyó szerint, f. mentiben), a forgácsokat észreveszik a csúdok, azok jönnek a forgácsok után, a folyón fölfelé jönnek». — Az öreg elment az erdőbe. A felesége forgácsokat hordott a folyóba, s visszajött házába. El volt (élt) három napig, az örege az erdőben van, [akkor] már jöttek az asszonyhoz a csúdok; ő a csúdokkal eszik, iszik egész nap. Már a nap esteledett; ő, az asszony, lefeküdt egy csúddal; de csúd van náluk kilencz, s a kilenczedik csúddal feküdt le az asszony. És aludtak ezen csúddal; éltek három napig, már az asszony azt mondja, hogy ma az öreg jön. Tehát tört vetettek (tkp. kötelet tettek) az ajtóba, s maguk lefeküdtek. Az öreg jött és belekerült a törbe; ők, a csúdok, őt megkötözték, s oda dobták. No maguk a csúdok lefeküdtek alunni. A leány, az kifelé jött, mondja neki az atyja, hogy «hozz nekem kést». A leány azt

A NyK. XII, 164, 165. közölt svél-lapp elbeszélések (1. és 4. szám) csak *pahatahkeje'* v. *veholače'* («gonosztevők, rablók» és «ellenségek») kifejezéssel élnek. Szerk.

mondja: «majd új atyának (atyámnak) mondom», s elment. Megint a fiú indult, az öreg mondja: fiacskám hozz kést! A fiú adott neki egy kést; ő vette a kést, elvágta mind a köteleit, hal-kan közeledett és a csúdnak a feje alól ki vette magának a kardot. Amazok aludtak, fölbredtek és az öregtől kérdezik: mit álmodtál álmodban? Az öreg feleli: én azt álmodtam álmodban, hogy egy holló kiássa kilencz hollónak a szemét. De már amazok, a csúdok, azt mondják, hogy kilencz holló kiássa egy hollónak a szemét. Akkor a csúd megfordult, kutatta a feje alját, de az öreg emelte a kardot s ketté vágta a csúdnak a fejét. Ama (a többi) csúdoknak is mind ketté vágta a fejüket; fogta a feleségét meg a leányát, vitte, fölfeszítette egy fenyőfára elevenen és őket mind agyonlőtte.

3. Volt (élt) egyszer egy Tálla ¹⁾, a kinek nagy nyája volt; mellette egy merész ember lakott, neve *Ucc lāngij* (Kis Sógor) volt. Ez oda került, Tálla nyájába ment. Megölte a Tállának legjobb ökrét. Megfőzte mind egy évésre a Tálla ökrét. Tálla észrevette, hogy Kis Sógor megölte az ökröt. Tálla Kis Sógort üldözni kezdte. Kis Sógor sajkával kievezett a tóra. A Tálla szintén evezni kezdett saját sajkájával. — Kis Sógor látja, hogy a Tálla szinte már utólérte, [ő tehát] a sajka orrához lánczot kapcsolt, [s azután] kétfelé eleveztek, hogy melyikük bír a parthoz evezni. Kétfelé eleveztek; a Tállának a sajkája ketté hasadt, a Tálla belefűlt a vízbe és a mesének vége van (tkp. a mese mind).

4. Volt (élt) egy Ácz ²⁾ s annak volt három leánya. Egyszer egy fiút lopott, s a fiú élt nála sokáig, húsz esztendő koráig. Ez megtudta ott közel az anyját. Az anyjával összebeszéltek, hogy házasodni kell. Ő azután elhajtott *pulkán* (azaz fedett szánon), megérkezett, anyját a pulkába vette s elhozta az Ácz házához.

¹⁾ *Tálla* a finnmarki lappok *Stallo*-jának és a svéd-lappok *Stálu*-jának felel meg. Képzelték óriásnak és nagyon gazdag s erősnek, de egyszerűen ostobának, úgy hogy egy kis ravasz ember meggyőzi (v. ö. a NyK. XII, 166. közölt *Stalo*-mesét).

²⁾ *Ácz* ugyanaz mint a finnmarki lappok *Haccečan*-ja, s nőnemű gonosz lényeket jelent, kik kisebbek voltak az embereknél (Lásd: «Orosz lapp utazásomból». [Értekezések a nyelv- és szépt. köréből VIII, 2 sz.] 32. lap).

Az Ácz kijött, hogy a menyecskét a házba vigye. [Itt következik az Ácz üdvözlete «Ácz nyelven», valami komikus badarbeszéd, a melyből félig meddig ennyit lehet érteni: Lábam elgyengült (örömtől), jó — (?) van csinálva, az öreg ember(?) feleségétől fiacs-kája el van lopva. Hol van a zsinór-vég —? (Hadd oldjam föl a pulka borítékát.)]

Az asszony a pulkából kiugrott, s egy húsoló késsel keresztül vágta a homlokát (az Ácznak). Az Ácztól csak a haja(?) kiment(?). Fiát magához vette (az asszony). — Ennyi volt.

5. Élt hajdan valamikor egy asszony az öregével (férjével). Született nekik egy fiuk és született egy leányuk. Hát az asszony meg az öreg meghalt mind a kettő, a testvérek ketten maradtak. A leány azt mondja, hogy «bátyám utazz [el], de ne dicsekedjél».

A bátyja tehát elutazott, egy hajóhoz került. A hajón kérdezik, hogy mivel élsz? — Egyedül nőtestvéremmel (húgommal) élek. — Minek élsz húgoddal? Az én húgom szép. — Mi által szép? — Homlokán át a nap fénylik, két halántékjáról két hajnalesillag, nyakáról (tkp. nyak-tőről) a hold, két kézesuklójáról arany, két lábszáráról (tkp. cipőszalag helyéről) ezüst, ruháján keresztül a teste látszik, csontján keresztül a veleje látszik. —

Haza jött. A leány kérdezi a bátyjától: mit búsulsz? — Azért búsulok, aggódom, húgom, hogy a hajóra kell mennünk. — S el is mentek.

Közeledtek (tkp. kezdtek jönni) a hajóhoz; ő a hűgának parancsolja, hogy más ruhát vegyen föl. Egy más leány, szolgáló (vagy segéd), cselszövő(?) jött, parancsolta, hogy a vízbe ugorják. — Bele ugrott a vízbe. [A bátyja] a hajóra jött és kérdezik a hajón, hogy hol van a húgod? — «A vízbe ugrott.» A másik leány azt mondta hogy «én vagyok az ő húga». — De nem, azt mondja, ez nem az én húgom. Emberek fogták, vitték őt, verembe ásták hét ölnyire.

A húga följött (v. fölmerült), a hajóra jött, kérdezi: hol van az én bátyám? Menjetek, hozzátok őt. S a bátyját elhozták. A kapitány [azt] mondja, hogy «jösz-e hozzám nőül?» — «Lőjétek meg az én csalómat, csak akkor megyek hozzád nőül. — Meglőtték a csalót, és a hajóskapitány elveszi a szép leányt nejeül. — Vége.

6. Volt (élt) hajdan egyszer egy ember, s az megházasodott. Azután éltek, született nekik egy fiuk. Sokáig éltek, s az öreg meg-

halt, a felesége meg elment bogyót szedni. A fiát, azt magával vitte. Hát kezdett bogyót szedni, a fiacskáját ott hagyta. Maga az asszony odább (messzibbre) ment. Szedett ő bogyót, szedett és végre kész lett vele. De a nap elesteledett. Elindult vissza a fiához. Hát visszajött, de nincs meg [ott] a fia. Hanem annak helyébe hoztak egy Ácz leányt. De ő csak fogta azt a leányt s ballagott hazafelé]; haza érkezett; kezdte azt a leányt nevelni, s élt a leánynyal együtt. És éltek, s a leány fölnőtt. Aludtak, fölkeltek: az Ácz leány öltözködni kezdett, és az asszony rátette (a tűzre) az üstjét. És főzni kezdett, főztek, és ettek és elindultak az erdőbe. Onnan az erdőből kiugrott három Ácz, és az asszonyt megették, még a vért (vérét) sem hagyták a földön.

7. Élt egy öreg a feleségével, éltek ők sokáig. Hát született nekik egy fiuk. Sokáig éltek, a fiuk felnőtt. Az öregnek a kardja a feje alá van téve. Rájok támadt [kezdett jönni] éjjel egy ellenség (tkp. harc); a fiú vette az atyja kardját, s elindult atyja paripájával az ellenség ellen; kezdett harcolni, vágni, vágott sokáig. Azt a harcát nem tudja elvégezni; amazok, az a sereg, ástak neki egy vermet, és egy másikat, meg egy harmadikat. No, s ő [csak előre] hajtott, az ellenséget vágni. Vágott és föl általszöktetett a vermen, hajtott egyik vermen át és a másikon át. [De] a harmadik verembe bele esett; lova elszökött vissza haza, ő ott maradt a veremben, s [ott] bezárták; ő már ki nem tudott kerülni abból a veremből.

Az atyja elindult a fiát keresni, hajtott sokáig, a fiát megtalálta a veremben. Vette a fiát, kiszabadította, fiával együtt mind azt az ellenséget vágta sokáig, rövid ideig, s mind végig ölték (tkp. végezték). Visszamentek, haza jöttek s [megint] éldegéltek, hogy még most is élnek.

8. Lumbovszkban, egy hegy alatt egy patak van; ezen pataknál valamikor (tkp. akkor vagy mikor) emberek voltak, csüdök; nekik volt zablisztjük (oroszúl *tolokno*, azaz megfőzött és aztán őrlött zabból készített étel). Ők a toloknót bele kezdték tenni a patakba. Betettek nagyon sokat, de meg nem tudták tölteni. Egy ember belenézett a vízbe, a patakba, s íme egy ember (tkp. amaz) látszik ki a vízből. [Oda] szól a czimborájának: én, azt mondja, lemegyek, a vízbe merülök, hogy kifogjam azt az embert; minek

eszi a mi toloknónkat. Bele is merült a vízbe, kezdett keresni a vízben. Keresett sokáig, meg nem tudta találni, belefűt a vízbe.

9. Valamikor voltak emberek, csúdok; éltek sokáig és hozzá fogtak egy házat építeni; már építeni kezdték, építették félig; azután vettek egy házfát (gerendát), föltették a fát; de az a fájuk rövid volt, s ők ki kezdték nyújtani. Nyújtották sokáig; egy ember [azt] mondja: már a mi fánk hosszabbul (nyúlik), [csak] még mindig nyújtsuk, hadd legyen hosszabb (hosszabbúljon). Azután föltették; de íme az a fájuk csak olyan hosszú volt.

10. Találós mesék.

Találd ki, az micsoda: egy tó körül mezítelen emberek futnak? — Egy száradás végett kifeszített (rénszarvas-)bőr; a bőr körül (azaz szélébe) a (feszítő-) czövekek beütve (tkp.: állítva).

Nyelvetlen szájából hang hallik, nem látja senki. — Egy szikla; a sziklához jössz és beszélsz, a visszhang hallik a sziklából.

Egy tisztviselő jött, nagyon goromba: minden hordóba ugyanannyit huzoz. — A tea-üstöt (szamovárt) hozták, és minden csészébe ugyanannyit töltenek be.

Egy ember látszik, kezét adsz, de a kezét meg nem fogja (tkp. kézbe nem ragad). — Tükör.

Találd ki azt, hogy: egy levelecske megmozdúl, mindenki oda néz (tkp. pillant). — Az ajtó megnyílik, mindenki nézi (pillant), hogy ki jön.

Egy tengeri kutya a kőszirten fekszik. — Egy halpástétom sül a (tűzhelyet képző v. bekerítő) kőlapon.

Egy kolompos öreg rénszarvastehén szaladgál. — A lapp asszonynak fülbevalója (tkp.: fül-réz).

Négy öreg ember törekszik egymással (tkp. egybe, össze) harcolni, nem tudnak összekerülni. — A négy lappház-gerenda.

Életkora végéig köveket hord; sehová se mozdul el. — Kelepeze (finnül: *rita*).

Egy holló röptül, belei függnek. — A lappházban az üstláncz, a lánczon az üst-fő.

B) Jokongából (*Jofkuj*) (Lásd 143—147. ll.)

1. Élt hajdan egyszer egy öreg ember meg egy asszony. Nekik született egy fiuk és egy másik. Az öreg meg az asszony meghaltak. Fiuk azt mondja: én elmegyek atyám anyám áldozat-fáit (fabakok, a melyekre az áldozott rénszarvasok bőrét húzzák rá) megégetni. Járt, járt, köd lett (tkp. impersonaliter: es machte nebel); neki ellenébe egy öreg ember jött [azt mondva]: hová indúltál szemecském? — Hát én, azt mondja, indúltam atyám anyám áldozat-fáit megégetni. — Ő azt mondja: vakard a fél fülemet! Ime került neki egy nagy üst. — No, vakard a másik fülemet! — Hát került neki (v. lett) egy lappház. Főzni kezdtek húst és zsírt abban a nagy üstben. Az öreg fogta magát (tkp.: vett), lefekszik; [az] (a fiú) főz, de amaz (az öreg) fogta magát, (mint) hölgymenyét futkos, ő (a fiú) a hölgymenyétnek az orrát véresre (tkp. vérbe) verte. Az öreg fölébredt, az öregnek az orrán vér (van), de ő (a fiú) kérdezi: nagyapa, azt mondja, mitől van az orron (orrodon) vér? — Hát az neki feleli: én álomban szerzetést jártam. — Föztek és ettek, elvégezték. A fiú kérdezi: nagyapa, hová feküdjünk le? — Nagyapja azt mondja: vakard a fél fülemet. Került neki egy bőrtakaró és rénbőr és fejal. S ők lefeküdtek. Nagyapjával alvásakor neki melege lett. No én, nagyapa, azt mondja, nem tudok alunni, meleg(-em van); én, nagyapa a hamuban, a szénben aluszom. — Nagyapja neki felel: nem tartlak, [tégy] a hogy te akarsz. — [Hát] bemegy a hamuba, a szénbe. Aludt, aludt, fölkel a hamuból, a szénből; nincsen se nagyapja, se lappház, semmi sines. [Aztán] útnak indúlt; járt, járt, egy faluhoz közeledett. Akkor őt látták jönni, futottak, hírt adtak a királynak: no, egy utazó jön, vagy egy tűzeshasábfa forog. — A király parancsolt: fussatok, híjjátok őt ide. — Ő a királyhoz jött, a király neki asztalt rendezett, s kezdte őt etetni itatni és hírt kérdezni tőle: neked micsoda mesterséged van (tkp. mi m. van mögötted)? De az én leányomnak van egy aranyfoga; vajjon tudod-e az én leányomnak az aranyfogát hasítani? — Ő azt mondja, hogy lehet, király, most [mindjárt]. Ő meg azt mondja: eléhivom a leányomat, te mutasd meg a mesterségedet. — A leánya evés közben volt; a király elhozta a leányát, ő meg fogta evés közben, sarokkal fölfelé, fejjel lefelé (fordította?); az

mind az én mesterségem. — A király levágta neki a fejét és szarra állította.

A másik testvér várt, testvére nem jött; elindult [hát] ugyan-oda, a hová testvére indult. Megy, mendegél; [egyszerre csak] köd lett neki (előtte), eltévedt. Megzavarodott, nem tudja hová menjen; imádkozni kezdett (szószér.: keresztezni kezdte szemeit): adj Isten nekem derút (v. tiszta időt)! — Hát hozzá került egy öreg ember imádkozás közben. Az öreg azt mondja: mit búsulsz szemecském? — Hová menjek, nagyapa, hogy ne búsuljak, mikor bajban vagyok (tkp. inségem van)? — Nagyapja neki azt mondja: hozzám kerültél, hát neked nem lesz bajod; nagyapa téged faluba visz. — No, én, nagyapa, megfáztam, megéheztem. — Nagyapja neki azt mondta: majd jól lakol (szószérint: leszel a ki evett) és majd inni [is] kapsz, minthogy (tkp. mikor) engem találtál; vakard [csak] a fél fületem. — Ő vakarta a fél fülét; egy nagy üst került neki a fölből. — Vakard a másik fél fületem. — Ő vakarta; lett neki egy lapháza, de annak a házának fele deszka, másik fele [pedig] fenyűág [volt]. Kérdezi a nagyapjától, hogy mit együnk, nagyapa? — Nagyapja neki parancsolta, hogy főzzön húst és zsírt, és ő főzni kezdett; nagyapja azt mondja: te, szemecském, főzz, de én lefekszem. — Ő maga ment a fenyűágas felébe, de nagyapja lefeküdt a deszka félbe. Főzni kezdett, üstje neki fölforrt; ő maga éhes [volt], kivett [hát] húst és zsírt a mennyi meg van főzve, [s] fölés közben kezdte enni; [akkor] neki egy hölgymenyét jelent meg, kezdte a hölgymenyétet etetni jóllakásig. Neki az üstje megfőtt, nagyapját kelti: nagyapa, kelj föl enni! — De nagyapjának az orra be van zsirozva. Ő kérdi: nagyapa, neked az orrod mitől van bezsirozva? — Nagyapja azt feleli: álomban szertesztét jártam. — [Azután] ettek, készek lettek, és le akartak fekünni; de ő kérdezi: nagyapa, mí hová feküdjünk le? — Nagyapja [megint] azt mondta neki, hogy vakard a fél fületem. — Ott termett neki egy új bőrtakaró, új rénbőr és egy új fejal. Lefeküdtek alunni, aludtak, fölkeltek reggel. Megint főzni kezdtek nagyapjával; főztek, ettek és készek lettek és útra keltek nagyapjával. Jártak nem messze, nagyapja neki azt mondja: isten áldjon, én szemecském! Nagyapa neked vendégajándékot ad. — Nagyapja adott neki egy zsákot, nagyapjától elbúcsúzott; nagyapja őt oktatta: jársz, jársz, megnyílik neked

egy falu; elérsz a faluba, [ott] a királynak egy aranyfogú leány [a] született; érkezel a faluba, téged a király meghív. Hát a te mesterseégeidet előbb ne mutasd; mikor a nép összegyűl, akkor már megmutathatod. — Aztán elbúcsúzott nagyapjától, és útnak indult.

Járt, járt, járt, megnyílt neki egy falu; őt meglátták: nap süt-e vagy jön egy utazó? — A király őt magához hivatta, ő a királyhoz jött; neki a király egy tálat tett eleibe, etette és tőle kezdett hírt kérdezni. Azt feleli: én jöttem étlen itlan; [ha] tudtam valamit, [most már] nem tudom; ma neked semmit sem mondhatok. — A király őt etette, itatta és lefektette. Reggel parancsolta, hogy a népet gyűjtsék össze. A király a népet összegyűjtötte, s parancsolta, hogy a király leányát a nép közé hozzák. Ő oda jött, de zacskója van neki a vállán. A zacskóját felfordítva megrázta, zacskójából egy sipka esett, az a sipka kezdett minden fejbe, a kinek fejébe jön (kerül), (így tenni vagy szólni): ,kúk és slak, kúk és slak'. A zsákjából kiestek nyúl-állcsontok; az egyiknek eleibe futnak: ,sar, sar, sar', egy másiknak eleibe futnak: ,sar, sar, sar', [s így] mindenkinek eleibe. Megint egy fejsze esett ki: ennek meg annak a fatörzsöknek ,hoc', meg máshová ,hoc'. A nép mind nevetett és a király leánya nevetett szintén, az arany foga ketté [hasadt]. A király leányát nőül vette; a király neki adta azért, hogy nagyon okos.

2. Valamikor hajdan élt egy öregecske és egy asszonyka. Éltek, éltek, éldegéltek, (nekik) született három leányuk. No ők éltek, éltek, éldegéltek, (nekik) jött egy (leány)-kérőjük. Az asszony aludt, fölkel; azt mondja, hogy szegény öreg, öreg, a holló szárnyai görbülnek. — Mit beszélsz, asszony, (olyan) kérő jött, mint Isten angyala. No ők egy leányukat odaadták. Megint egy másik kérő hozzájuk jött (tkp. nekik). Az asszonyka azt mondja, hogy szegény öreg, öreg, a tengeri kutya hátulsó lábai nyúlnak. — No ők egy leányukat adtak annak is. Egy harmadik kérő is jött; az asszony fölébredt (azt mondja): szegény öreg, öreg, a vad rénbika szarvai függnek. — Mit beszélsz te asszony, (olyan) kérő jött, mint az Isten angyala. — Azt a leányt is odaadták neki.

Az öreg elindult leányaihoz látogatóba. Eljött a legidősebb leányához. Leányának a szemei ki (vannak) ásva. A gyermekei kiáltoznak, kárognak. Leánya azt mondja atyjának, hogy utazzál vissza! [Ha] a holló jön, hát téged megesz. — Hát elindult visz-

szafelé és befordult középső leányához. Eljött, a tengeri kutya gyermekei a házon csúszkálnak. Bement a házba. Hát a leány(á)nak fél keze meg (van) éve, leánya egészen be van zsírozva (szószerint: zsírban). Leánya azt mondja, hogy utazzál vissza, [ha] a tengeri kutya jön, hát téged megesz. — Hát indult vissza. Ment, mendegélt és befordult a legfiatalabb leányához. Oda jött, a *mientuš* (azaz a vad rénbika) gyermekei a házról csúszkálnak, azt mondták, hogy nagyapa jön. — Bejött a házba, a házban vad rénszarvas-bőrök ki (vannak) terítve. — Gyermekei kiabálni kezdtek anyjuknak, hogy az apa jön. Leánya atyjának azt mondja, hogy menjünk ki, nézzük. Hát kimentek, néztek: igazán ama vad rénbika jön. No és eljött, köszönt az ipjának; bőrét levetette, ember(-ré) lett és ipját kezdte etetni. Ipja elindulni (kezdett) vissza a feleségéhez. Ama veje neki adott húst vele, húst adott sokat: hátfaggyút, csontvaját, gyomorzsírt, végbélt, lábszárt, rénsodart, hátvéget utóljára.

Hát [haza] jött a feleségéhez. Felesége kihúzta a zsákból a küldeményeket. Felesége kérdezni kezdett az öregtől híreket.

3. Élt hajdan egyszer egy asszony és egy öreg. Éltek, éltek és az asszony küldi öregét száraz halért és zsír-övért (azaz egy halzsírral töltött csukabőrért). Az öreg el is indult. Hát érkezett tárháza ajtó-nyiladékjához, neki úgy hallik a tárházból: öt, hat hí! Hát ő megijedt és visszaindult. Eljött a feleségéhez. Az asszony maga indult útra, hajtva érkezett tárházához. Akkor [is] hallatszott a tárházból az ijesztés: öt, hat, házasszonyka, hí! De az asszony belement a tárházba, a zsírövet megkapta, száraz halacskákat vett. Egy egér (van) a hordóban. Fogta, a kesztyű végébe (hegyébe) beledúgta, vissza indult; eljött az öregéhez. Az ajtót megnyitotta, (oda) vetette az egeret az öregéhez: nesze (azt mondja) a te halálod! Az örege felugrott és hasa ketté [ment], meghalt. Felesége felugrott (azt mondva): a po-po-pop! Hasa ketté [ment], szintén meghalt. Hát a mesének vége.

4. Találós mesék.

Találd ki, ez micsoda: hattýútojásokkal tele (van) a madárfészek. — A szájban a fogak.

Tó körül nép jár, egymást nem érintik. — *Šāba* nevű halak (Coregonus lavaretus) a tűzhely köré állítva (hogy megsüljenek).

Egy füves domb, fele piros, másik fele fehér. A leánynak a fejkötője.

Fehér sipka és fekete sipka. — Tél és nyár.

Tengeren át a szivárvány görbül (ívformán)? — Üstfogantyú az üst fölött görbül.

Találd ki azt, hogy egy emberke vándorol sárga sipkában. — Mocsári szeder (Rubus Chamaemorus).

Az asszony vastag, leánya vörös; fia bátor, az ég alá jár. — A tűzhely az asszony, a leány a láng, fia a füst.

Én veled ki akarok találtatni egy találós mesét: egy öregeske a hegyormon át vándorol, köterhet hord. — Kelepcze.

Hosszabbodik és rövidül, minden darabka látszik. — Látócső.

Egy hegynek mind a két oldalán két kolompos vén réntehen futkos. — Fülbevalók.

A mennyi csillag az egész égen (annyi lyuk van benne). — Szita.

Leghosszabb a világon? — Út.

(Ha) egyenesen (tkp. állva) föláll, kezével az eget fogná. — Út.

A tárházon egy fél kenyér. — A tárház a fej, a fejkötő van a fején.

Neked egy kis laposod (van), nekem egy kis hegyesem, a tárházajtónál (tkp. -hoz) hadd szűrjük egymást. — Kulcs és lakat.

Tél lesz, ő zsirba; nyár lesz, ő éhségbe. — Vízfordó merőkanál.

C) Kuroptyovszkából (*Kiottem-javre sijt*).

Találós mesék (147. l.).

Egy vas paripa, lenfarkú, sebesen fut. — Tü és czérna.

Egy kis görbületre raknak v. adnak (tkp. öltöznek) zsír-öveket. — Horog megrakva csalétekkal.

Kis Trofimka ugrál egy magas helyen át, ő maga (szószzerint: maga az-van) jó vadász. — Fésű.

(Mind a) két szélét kinyújtja, középebe dűg [valamit]. — A cipőket felhúzza (az ember).

Nappal lefityeg, éjjel lyukat kér. — Ajtózár.

Egy fejetlen madár (tkp.: asszony-madara, vmi madárfaj) röptül: hazs, hazs, hazs. — Húsolókés.

Egy szedermocsár áll (szó szerint: ül), (magas) mint egy hegy (? talán *pajke* e helyett: *pā,ke*), nincs mit szedni; találd ki, micsoda az. — Az égen a csillagok.

Egy fényes szekrénykében szép kövecske. — Szemgolyó.

Kildini nyelvjárás.

Lovozerszkból (*Lu-ja,vr sijt*). (147—149. l.)

1. Egy öreg ember és egy asszonyka éltek, éltek, azt mondták: miért nem születik nekünk egy fiu [nk]? — Nekik született egy fiuk; félig ember, félig medve; kezdett játszani, a gyermekek(től) fejait leszakítja. Atyja anyja fizettek, fizettek és a pénz kifogyott. Ő, a gyermek, elment a tóhoz, felvágott egy léket, kiáltva hitta a vízi tündért (szó szerint: víz élőjét). A vízi tündér jött: minek kiáltasz utánam? — Pénz kell. — Te (ha) előbb oda érsz (tkp. mégy) a tónak ama végéhez, nálamnál, akkor adok pénzt; (ha) talán nem érsz előbb [oda] nálamnál, akkor megeszlek. Ő, a lapp ember fia, előbb ért a tó másik végéhez, leült, egy vermet ásott, a sipkát két lába közé tette és lyukat fúrt a sipkába. Hát akkor a vízi szellem jött, a lapp embernek azt mondja: oh, előbb jöttél nálamnál! A lapp azt mondja: hoztál-e pénzt? — Hoztam. — A vízi tündér a sipkába hajított pénzt, a sipkában lyuk (van), [a pénz] mind a verembe folyt (hullott). Az ember azt mondja, hogy milyen erős ember vagy te, nem tudod az én sipkámát megtölteni. — Az még (megint) elment a pénzhez (pénzéért), a lapp ember ül, pénzre vár. A vízi tündér jött, pénzt hozott a lapp embernek, a sipkába hajította, a sipka félig (tele) lett. Hát lesz most, azt mondja, nekem (elég) a pénzem, nem kell több.

A vízi tündér vissza merült a tóba; az az ember vissza vándorolt haza. Ment haza. Vett egy szánt, elindult fát hozni. Ott van egy medve, ő a medvét fejénél fogta, kezdte rázni (v. tépászni, czibálni). A medve azt mondja: légy csendesen, ne rázz! — De ő csak neki fog a rázáshoz, meg a medvét befogta a fás szánba (szó szerint: szán alá), hazafelé járkál, és a medve a fás szánt húzza. Hazajött az ember, beeresztette a medvét a juhállóba; a medve meg a juhokat mind megette.

Reggel fölkeltek az öregecske és az asszonyka; akkor a medve a juhokat mind megette. Ők a fiukat kérdezték: neked

micsoda vadállatod van eleresztve, a juhokat mind megette? Ő fogta vadállatját, fogta és elvándorolt az erdőbe, a hová a feje viszi (azaz: kedve vezeti). Ment az erdőbe, ott van egy fehér kő. Kapta a követ, megmozdította, akkor pénz látszott a kő alól. Ő gondolkozik, a lapp ember: nem lehet (tkp. nincs miképpen) megkapni. Elindult [hát] hazafelé, hazament, egy vas ásót kovácsoltatott. Jöttek, a vas-ásót ketten vitték. Ő megkapta az ásót egy kézzel, felhajította, a meddig a keze vitte; parancsolta, hogy egy (új) ásót kovácsoljanak. Akkor hoztak hárman egy vas-ásót a lapp embernek; ő megkapta az ásót egy kézzel, (azt) mondja: kissé könnyű még. Amazok azt mondták: vajjon mit, más kell(-e)? — Azt mondta: nem kell. — Vette az ásót, elment a fehér követ ásni. Ásni kezdett, és ásóját eltörte; tehát vissza indult, haza ment. Megint egy ásót kovácsoltak, elhozták öten az ásót. Ő megkapta, azt mondja: oh, csak most van hozzám (nekem) való (szó szerint: szerintem van is). — Megint elindult a fehér követ ásni. Nagyapja jószágát keresi; ásott, ásott, és megkapta a pénzt, ott van már nagyapja jószága. Hát vissza indult, ment háza közelébe. Ott egy ember ül, azt mondja: hol jártál? — Nagyapám jószágát keresni; szegődjél el hozzám szolgának. — Hát ő valóban elszegődött. Bementek a házba, adtak (szó szerint: tettek) nekik enni; ettek, elvégezték, kimentek, a szántóföldre mentek. Ott van az ördög uja, negyven pudos (nehéz). Hát a lapp ember felhajította a levegőbe, az megy, megy, a szem elől eltűnik és visszajön. Hát azt mondja a szolgálja: hajítsd te! Az a kezébe veszi, akar hajítani, csendesesen van (v. ül), a levegőbe néz. A lapp ember azt mondja: mit nézel? — Hát egy fekete felhő, azt mondja, jön; arra reá (tkp. a mögé) kell ragasztani. — No ő valóban hajította, hajította: a felhőre reá ragadt. — No vége.

4. Találós mesék.

Ez micsoda rejtvény: egy deszkadarab a tó közepén úszik. — A nyelv a szájban.

Az erdő fölött egy kenyér van. — A hold.

Daria és Maria ülnek, egymást látják, de nem köszöntenek.

— A pallós szoba födele és pallója.

Találd ki, (ez) micsoda: fehér hattyúkkal a kemence tele (van). — A szájban a fogak.

Egy kígyó az útnak minden tekervényét egyenesíti. — A há-

lórúd (azaz: hosszú rúd, melylyel a kerítőhálót a jég alatt egyik léktől a másikig taszítják) egyik léktől a másikhoz (szó szerint: a lékek mentében) megy.

Egy ember megkötött ötöt. — Reggel fölkelsz, fölöltözködöl, hát öt lábujjat megkötsz, mikor fél cipőt felhúzol.

Két kis madár egy hegyoromnak mind a két oldalán röpül. — A két szem két felől az orrtól.

Notozeroi nyelvjárás. (149—152. l.)

1. Labdával akarnak gyermekek játszani, varranak egy posztó-labdát. (Oda) jött egy róka oldalról, egy labdát vett kezébe, azt mondja: oh ti gyermekek, ti bőrlabdával játsztok, mi fiatal korunkban posztólabdával játszottunk! — Ők, a gyermekek azt mondják: taníts bennünket, varrj nekünk egy posztólabdát. — De ő azt mondja: sok fáradtságom van nekem vénség(em)ben, vakság(om)ban; adnátok-e nekem egy kövér meddő réntehenet a labda varrásáért. — Adunk. — Kezdte a labdát varrni, a labdát szabta, azt mondja: sötét (van), gyújtsatok világot (tkp. tüzet), nem látok vakságomban, vénségemben. — Kinyitják neki az ajtót, hát látja, hogy «az ajtón kiférek»; az övet megkötötte, az öv alá tette a posztót, [azután] kiindult, elszökött. Amazok azt mondják: róka öreg, megcsaltál!

Ő a tárházba ment, enni kezdett száraz halakat, tesznek neki étető eleven kéneseit. A róka megdöglött a tárházban [tkp. alá]. Elmennek előtte, azt mondják: róka bátya megdöglött, (akár) hová teszszük, (akár) melyik lapp-szánra, nem marad. — Azt mondják ők: tegyétek a száraz-hal-szánra. — [Ott] meg is maradt. Hát ők hajtani kezdtek; hófergeteg támadt (tkp. lett). Hát ő a lábaival visszatartotta (a szánt), (tkp. akadályoz v. ellenszegül), a szabad rénszarvas hátra kezdett maradni, egészen hátra maradt. [A róka] megijesztette; akkor a rénszarvas megijedt, ő (a rénszarvas) elszökött, földre ment, (a róka) a násfa-hurkot (azaz azt a szán elején való hurkot, melybe a húzószíj végén való násfát, vagyis átfécskát teszik be, mikor befogják a rénszarvast) átrágtá, a rénszarvas elszökött, a szárazhal-szán hátra maradt. A róka enni kezdett, evett, evett és mind megette, megmaradt egy kevesecske. [El] kezdte hordani, ment, ment; ott vannak atyácskám (= a medve), anyácskám (= a farkas), a rozomák, vidra, kövi róka,

hölgyemenyét és minden állat; (azt mondják): hol vetted, te róka, ezen szárított halakat? — Én [hol] vettem: a falu lékjéből kihorgásztam, farkammal horgásztam. — Vajjon te róka bennünket tanítisz(-e)? — Lehet tanítani (taníthatlak): [de] hideg éj kell [hozzá]. — Lett hideg éj, ők elindúlnak a falu lékjéből horgászni, farkukat a vízbe teszik, no és várni kezdtek; a róka [meg] segge alá tette a farkát. Ők (azt) mondják: miért nem pedz a hal, róka? — Nem pedz előbb, csak reggel. — Nappalodni kezdett; jön egy vízhordó, a róka azt mondja: jön egy férfi. — [Avval] indúlt, elszökött. Amazok maradtak: a farkok be vannak fagyva. A medve indúlt: letörött a farka (szószerint: keresztül a farka); a farkas indúlt: letörött a farka; a hód indúlt: [farka] fele eltörött; a vidra indúlt: megnyúzta a farkát. A kis hölgyemenyét a léktől eligyekezik: jött (az ember) a csöbörúddal (tkp. vállrúddal), [rá] út a kormos csöbörúddal a farok végére, ő (a hölgyemenyét) elszökött, megkormosodik a farka végecskéje. Szöknek, szöknek, összejött atyácskám, anyácskám, a rozomák, megtalálják róka pajtást: oh te, róka pajtás, bennünket megcsaltál! — [Meg] akarják enni a rókát, azt mondja: ne itt egyetek, vigyetek az evőhelyre. — Hát kezdik (tkp. veszik) vinni, (azt) mondja a róka pajtás a harkálykának: akkor volt jó idő, mikor én a te hátacskádat megczifráztam. — Mit beszélsz, róka pajtás? atyácskám (azt) mondja: vajjon megczifrázod(-e) az én hátamat, róka pajtás? — Sok fáradtságba kerül a te hátad megczifrázása: karót kell szegezni és vesszőkötelet gyártani, kell szurkos forgács [is]. — Majd magam [meg] csinálom azt, róka pajtás. — Hát ő (oda) tette mind, karókat megszegezett, vesszőköteleket gyártott, és magát megkötözte; hát (azt) mondja: most, róka pajtás czifrázd meg az én hátamat! — Kezdte czifrázni, lett cifra. Róka pajtás, én égni kezdtem! — Tűrd, tűrd, (azt) mondja róka pajtás; a harkályka kicsinyke, az eltúrte, te nem tűröd. — Hát nem tűrtem, megég a hátam. — [A róka] veszi a szurkos forgácsokat, rátette, meggyúltak; maga elszökött, atyácskám megégett. Kóborolt, kóborolt, visszajött, azokat a csontokat összeszedte, betette egy zsákba, kezdte hordani; hordta, hordta, talált gyermekeket, labdával játszanak. Ő a zsákban megrázza (a csontokat). — Mid (tkp. többes szám) (van) neked ott? — Atyácskám öröksége. — Vajjon, eladod-e nekünk, te róka? — Ha adtok nekem egy kövér meddő réntehenet. —

Adunk. — Hát ő vette a kövér meddő réntehenet, no, elindult; megéhezett, megölni akarta, nem bírta megölni; ő kiáltotta: anyácskám, atyácskám, jöjjetek segítségre! — Jönnek amazok és hamar megölik, enni kezdenek. Látja, hogy mindent megesznek; azt mondja: anyácskám, atyácskám, egy férfi jön. — Ezek (ők) elszöktek, ő egyedül maradt, [aztán] evett, evett, marad egy darab zsír. Elindul ezt a zsírt meg sütni, bement a házba; tüzet rakott, sütni kezdett, a zsír égni kezdett, ő megüti, a tüzes kőre üti, szemét megégette, szem nélkül lett (világtalan). (Oda) megy ő a jegenyefenyűhöz, a jegenyefenyűtől kérdezi: micsoda fa vagy te? — Én jegenyefenyű vagyok. — Adj nekem szemeket. — Volna nekem szemem, de szurkos. — (Oda) ment a lúczfenyűhöz: micsoda fa vagy te? — Én lúczfenyű vagyok. — Adj nekem szemeket. — Adnék én, (de) nekem szurkos szemeim vannak. — (Oda) ment a nyírfához: vannak(-e) neked szemeid? — Volnának nekem szemeim, vannak nekem kicsiny szemecském, (oda)adom én ezen szemecskéket. — Oda adta a szemecskéket, neki (a rókának) kicsiny szemecskéi lettek.

2. Avdotja nőtestvérem, Avdotja nőtestvérem, Jefim-leánya:
(Azt mondja) Menjünk, menjünk, Vasilij mostoha fitestvéreceském,

Menjünk, menjünk a mély tengerhez halászni,
Savanyú ép *tozs* halat enni,
A mély tenger halászhajói savanyú *tozs* evői. —
Mikor mi mentünk, mikor mi mentünk
A sok nép *Searmez* (nevű) kikötőjébe,
Nem sokáig voltunk:
Akkor jött az öntött vas hajócska (azaz: gőzhajó)
A *kirehč* (nevű) madár) éles hangjával.
«Menjünk, menjünk, mostoha fitestvéreceském
A vas hajóba egy kicsit pillantani!»
Nem sokáig voltunk,
Elment, elment mostoha fitestvéreceském
A hosszú *Oro* öböl végéig
A *sāgeš* kis halacskaért.
Mentünk mink a *Koļcovoj* szikla alá,
Eszünk egy kőasztalkán,
Én Avdotjácska megfogok

— (?) kis kövecskét:
(Hogy) az ököl nehezebb legyen.

3. Avdotjácska Kondrat leánya

Négy esztendeig mint özvegy éltem,
Öt özvegy kérőt megtagadtam (visszautasítottam).
Nem tudtam megvárni egy nőtelen kérőt.
Jött Jánoska János-fia,
Özvegy kérő, koros özvegy kérő.
Este későn játszani kezdtünk,
Össze kezdtek gyűlni a nagytól (kezdve) a kicsinykéig,
A fiattól az öregebb játszóig, nézőig.
Játszunk, futunk,
Este későn futunk, leesünk.
Eleget játszottunk (tkp. elég játszva), menjünk vissza.
Házunkba mentünk, várni kezdtünk vendégeket
Nem sokáig voltunk, jött Szavvatij¹⁾
András-fia, keresztet vetett.
Üdvöz légy, János Mihály-fia,
Eufemia György-leánya,
Avdotja Kondrat-leánya!
Méltóztassatok járni a mi tárházunkban,
Anyád is — inni, enni!
Eufemia György-leánya válaszolt:
Az én anyácskám nem fiatal leányka.
Mehettek ti magatok — inni,
Enni, nálunk nélkül (tkp. saját fej = maga[tok]).

DR. GENETZ ARVID.

¹⁾ Szavvatij jött mint János részéről küldött kérő v. szószóló (finnül *puhe-mies*); meghívja «tárház-nézni» Avdotját (az öreg özvegyet, ki minden áron megint férjhez akar menni, s így végre kénytelen egy özvegy emberrel, Jánossal megelégedni) s ennek leányát Eufemiát, a kinek férje János Mihály-fia.